

Geir Winje

Om å vurdere religioner

Jeg har fått noen reaksjoner på min kronikk (TB 25.04) om mediekritikken mot Scientologikirken. Det er selvsagt ikke slik at jeg vurderer alle religioner som like gode, riktige eller sanne, og det blir ikke det samme hvilket trossamfunn barna mine eventuelt slutter seg til. Men i religionsvitenskapen er private synspunkter lite interessante.

Når Anstein Nes (28.04) lurar på om Scientologikirken, Jehovas vitner og andre inngår i en "verstingliste", er svaret derfor nei. Jeg nevnte disse religionene fordi det er dem jeg kjenner best og har skrevet mest om. Fagfeltet mitt er moderne religionsformer.

Når jeg skriver om religioner, baserer jeg meg på tre former for informasjon: 1) Skrifter utgitt av trossamfunnet, 2) forskningslitteratur, og 3) samvær og observasjon. Det siste punktet har gitt meg en del venner innenfor moderne religiøse miljøer. Det er både fint og litt personlig, men betyr ikke at jeg slutter meg til eller lar meg begeistre av de aktuelle religionsformene. En fjerde kildetype er den som journalister og andre ofte bruker: Rapporter fra avhoppere og andre kritikere. Den hører selvsagt med, men er i mitt arbeid ikke viktigere enn de tre andre. Når vi vurderer religioner og andre livsytringer, måler vi dem opp mot noen standarder. Vi kombinerer - ofte ubevisst - kriterier på ulike måter. Noen eksempler:

1. Økonomi: Noen religioner tar fast pris på varer og tjenester, andre baserer seg på gaver eller tiende, atter andre på skatteinntekter. Blant unntakene er wicca, der en verken samler inn penger eller får økonomisk støtte.

2. Overgrep: Noen religioner vurderes negativt fordi de står bak overgrep mot mennesker. Det gjelder særlig religioner som gjennom tidene har hatt stor makt, for eksempel kristendommen.

3. Menneskesyn: Både i Scientologikirken, Den norske kirke og i mange andre trossamfunn stilles en negativ "diagnose" av mennesket som syndig, uopplyst, fanget eller lignende. Det denne- eller hinsidige målet er imidlertid frelse og frihet. Religiøse menneskesyn har derfor ofte en negativ og en positiv side.

4. Yngve Sagedal (TB 14.05) opererer med praksis som et kriterium. Det er litt uklart hva han sikter til, men den gylne regel kan være en konkretisering. Den kan begrunnes på mange måter og gjelder i mange religioner og livssyn. For å vurdere praksis i et religiøst miljø, bør en delta over tid eller lese en grundig og saklig rapport (ikke rykter i media).

5. Sannhet: For mange religiøse mennesker er sannhet (i åndelig forstand) et hovedkriterium. For Jehovas vitner er Bibelen faktisk sann, og samsvar med Bibelen er derfor avgjørende. I islam er det Koranen som gjelder, innenfor alternativbevegelsen holisme, og så videre.

6. Samsvar med naturvitenskapen: De fleste religioner harmonerer i liten grad med det vi kan vite rent empirisk - men et livssyn som naturalismen imøtekommer i stor grad dette kriteriet.

7. *Samsvar med etablerte verdier:* Mange vil vurdere religioner som irrelevante dersom de dreier seg om andre forhold enn vi er vant til at religion dreier seg om. Noen foretrekker religioner som bekrefter det de allerede tror, andre opplever det motsatt.

8. *Frihet eller trygghet?* Mange undersøkelser tyder på at ungdom i dag opplever personlig frihet som en sentral verdi. For dem vil graden av frihet – både når det gjelder hva en skal tenke og tro og hvordan en skal leve – være et viktig kriterium. Blant eldre og i en del innvandremiljøer virker trygghet og fellesskap viktigere.

9. *Effekt:* Stadig flere vurderer religion på samme måte som de vurderer alternativ medisin. De er villige til å betale for noe de synes virker, selv om det ikke harmonerer med naturvitenskap eller kristendom.

Listen kan gjøres lengre. Noen vil ha med likestilling mellom kjønnene og aksept for flere seksuelle legninger, mens andre prioriterer gamle, "autentiske" og velprøvde religioner. Uten felles kriterier vurderer vi uansett ulikt. I vår postmoderne tid velger folk i stor grad selv hvilke kriterier de vil bruke, og kirkelig ansatte har andre kriterier enn f. eks. moderne hekser (se Advanced Bonewits' Cult Danger Evaluation Frame - tilgjengelig på www.neopagan.net/ABCDEF.html).

Scientologikirken vurderes altså ulikt av forskjellige mennesker. Jeg har foreløpig ikke sett noen dokumenterte "vitnesbyrd fra familier som har lange lidelseshistorier bak seg i kampen for å få barn ut av sektens grep" (Sagedal 14.05). Selv forsøker jeg i faglig sammenheng å beskrive fremfor å vurdere.